

Srečko Kosovel v loški družbi

Uvod

Ta članek je nastal po zaslugi Dragice Sosič, dolgoletne vzorne oskrbnice in skrbnice Kosovelove domačije v Tomaju, ki mi je pri branju knjige Tineta Debeljaka *Loma Negra* (2003) odkrila, kdo od študentov slavistike je sestavil osmrtnico Srečku Kosovelu. Poslala mi je fotokopiji dveh pisem, ki ju je iz Škofje Loke tri dni po Srečkovi smrti poslal dr. Tine Debeljak njegovi sestri Anici v Tomaj.

Slovanski seminar

Kosovelov sodobnik Bratko Kreft izpričuje, da jih je *»kot strela z jasnega«* presenetila smrt njihovega študijskega kolega in somišljenika. V tiskarni je ravno dokončal *»lomljenje 6. in 7. številke (Mladine)«, ko sta pritekla Gspan in Košak* s sporočilom, 'da je Srečko Kosovel umrl.' Kot prilogo so zato natisnili osmrtnico, ki se je končala z besedami: *»Prehodil in končal je pot od rojstva do Cukrarne. Zdaj smo sami. Uredništvo Mladine, Ljubljana, 28. maja 1926 (Vrečko, Srečko Kosovel, str. 511).*

Nato so se Ciril Debevec, Ivo Grahor, Alfonz Gspan, Vinko Košak in Bratko Kreft v slovanskem seminarju dogovorili, *»kdo bo šel na pogreb, na katerem bo treba zastopati tudi literarno-dramatski krožek Ivan Cankar in uredništvo revije Mladina«* (Vrečko, *Srečko Kosovel*, str. 28).

Samo ugibamo lahko, zakaj Kreft ne omenja Tineta Debeljaka. Mogoče ga, ker je od leta 1945 zanj veljalo izobčenje tedanje komunistične oblasti, leta 1985 ni upal imenovati. Mogoče pa je, po skoraj šestdesetih letih od Kosovelove smrti, nanj prav zato nenamerno pozabil. Mogoče pa Debeljaka, čeprav je bil študent slavistike, res ni bilo zraven in je že tedaj med njimi obstajala močna nazorska diferenciacija.

Zakaj bi sicer Tine Debeljak objavil še drugo osmrtnico v pesnikov spomin? V pismu ženi, 2. junija 1954, piše: *»PS: Ali bo mogel fant ali kdor koli stopiti v*

kakšno knjižnico in prepisati osmrtnico pesniku Kosovelu (parte), ki je umrl 26. maja 1926. Sestavlil sem ta parte jaz, pa bi ga rad imel za neki članek v Kos. spomin. Bi mi zelo ustregla.» (Debeljak, Črni Kamnitnik, str. 118)¹

Osmrtnica, objavljena v Slovincu, 29. maja 1926.

Osmrtnica je bila objavljena hkrati v *Slovincu* (leto 54, 29. 5. 1926, št. 120, str. 8) in *Jutru* (leto 7, 29. 5. 1926, št. 121, str. 8): Objavljena osmrtnica je znamenje študentske solidarnosti in si skoraj ni mogoče misliti, da bi si jo Debeljak omislil na lastno pest.

Še isti dan je Tine Debeljak Srečkovi sestri Anici napisal sožalno pismo, naslovljeno: *Cenjena gdč. Anica Kosovel, cand. phil.*,² *Tomaj pri Trstu, Italija.*

Pismo se glasi:

Škofja Loka, 29. V. 26.

Žalostna Anica!

Ne znam besede, da bi potolažil Tvojo bol. – Nesrečni Srečko! Nam vsem je hudo: da bi videla naše obraze v seminarju, Anica! A še bolj težko je meni, ko vidim, da trpiš ti, dobra.

Sočustvujem s Teboj in s Tvojimi dragimi – Srečko pa živi v svoji pesmi med nami in s svojimi zvoki nas vabi tja, kamor je on šel pred nami, da pripravi pot.

Ne joči, Anica, Pozdrav

*Tine.*³

1 Debeljak nadaljuje: »Če pa bi bilo mogoče dobiti od gospe Fonzka Gspana (?), ki je baje upravitelj rokopisov in zbirk v Državni knjižnici vsaj približen seznam stvari, ki so jih rešili iz moje knjižnice (ne gre mi za knjige, za rokopisno ostalino, zlasti mrtvih ...), bi bil hvaležen, da vsaj vem, kaj je slo v nič in kaj je ohranjeno. Za te rokopise sem bil odgovoren pred zgodovino ...« (Debeljak, Črni Kamnitnik str. 118).

2 Cand. phil. = kandidatka filologije [filologije]. Ali to pomeni, da je bila že absolventka?

3 Pismo je v arhivu Kosovelove hiše v Tomaju odkrila in mi njegovo fotokopijo poslala njena skrbnica Dragica Sosič. Za zaupanje se ji iskreno zahvaljujem.

V spremnem pismu piše: »Draga gospa Marija, pred dnevi sem vzela v roke zavojčka pisem »Sožalij« družini in Anici ob Srečkovi smrti. Jih je kar precej in od znanih imen: Jarc, V.

Bartolj, J. Vidmar, K. Širok, J. Štrekelj itd. Kar Vas bo posebej zanimalo, je od Tineta Debeljaka – Anici. Pošiljam Vam fotokopijo.«

Drugo sožalno pismo je istega dne, 29. maja 1926, Srečkovi sestri pisala Dora (Pegan?), kasneje žena pesnika Antona Vodnika. Tudi ta naslov je karakterističen: *Gospodična Anica Kosovel, Tomaj pri Sežani, Venetia Giulia.*⁴

Anica, Anica – v svojo noč me vzemi s seboj ... Kako naj se Tvoji bolesti darujem, da se bo odrešila kot ptica pod nebo? Kam naj iztrepečem svoj glas, da ga sprejmeš in mi ne bo tako strašno nemo pred Teboj.

Anica moja, vzemi, vzemi mojo roko, Tvojim ranam bova šli svetlob iskat in miru za trudno pot. – Anica!

Živim vsa s Teboj.

*Tvoja DORA*⁵

To pismo je sestavljeno zelo poetično, kakor da posnema poezijo Antona Vodnika. Ga je morda sestavil on?

Loška družba

O osebnih stikih Srečka Kosovela in Tineta Debeljaka priča pismo z dne 12. 2. 1923, v katerem kraški pesnik vošči loškemu študentu: »*Za tvoj god*⁶ *ti pa želim eno fejest dekle, drugo pa že pride.*« (Kosovel, *Zbrano delo* III/1, str. 480)

Drugo pismo, napisano jeseni istega leta (13. 9. 1923), namiguje, da se je družil, tako s Tinetom Debeljakom kot Antonom Vodnikom.

Nikar ne zameri, da Ti pišem v nespodobni popotniški obliki – sem namreč na poti domov. Upam, da bo ta čas mnogo bolji, kakor je bil to v Ljubljani, podoben bo gotovo vsaj uram v Škofji Loki. Ali si govoril s Tonetom? [komentar o razstavi] Delaj bolj zase in manj za druge in bodi tako zdrav, kakor si doslej.

*Iskrene pozdrave
Srečko*

Obe Kosovelovi pismi Tinetu Debeljaku dokazujeta njuno medsebojno sproščenost, nasprotno, kakor ju doživlja Anton Ocvirk.⁷ Vprašanje je, ali bi se sicer Debeljak

- 4 Avtorica se izogne imenu okupatorske države, vendar v skrbi, da bi naslovljenka pismo dobila, v italijanščini napiše ime upravne enote, ki ji danes rečejo Julijska krajina.
- 5 Pismo je v arhivu Kosovelove hiše v Tomaju odkrila in mi njegovo fotokopijo poslala njena skrbnica Dragica Sosič. Za zaupanje se ji iskreno zahvaljujem.
- 6 Praznik svetega Valentina, Debeljakovega zavetnika, je 14. februarja.
- 7 On trdi (Kosovel, *Zbrano delo* III/2, str 1178, Ocvirkov komentar), da je prišlo potem med njima do razhajanj zaradi različnih svetovnih nazorov.

tri leta pozneje trdil ohraniti spomin nanj ob njegovi smrti? Ali bi pisal njegovi sestri? Da pa sta ohranjeni le dve pismi Debeljaku, si je mogoče razložiti z njuno fizično bližino, saj sta bila oba študenta slavistike in zato že zaradi studija lahko več skupaj.

V loški krog je sodil tudi Anton Vodnik, saj se je poročil z dekletom iz Škofje Loke. Dora Pegam je študirala umetnostno zgodovino. Povezanost loških študentov s Srečkovo sestro Anico, slavistko, dokazuje tudi pesnikovo pismo Antonu Vodniku (Kosovel, *Zbrano delo* III/1, str. 532).

Sklep

Dragica Sosič se spominja:

1. da je v zapuščini Kosovelovih več razglednic Tineta Debeljaka z njegovih poti, tudi iz Prage;

2. preden se je poslovil iz Slovenije, se je prišel posloviti, predvsem od Stana Kosovela, ki ga je vabil s seboj. V tujini je moral začeti iz nič;

3. da so mu v Argentino pošiljali knjige. Tja je šla tudi Marija Povše iz Novega mesta, ki so jo iz srednje šole izključili zaradi krščanstva, ni smela več obiskovati gimnazije in maturirati. Anica ji je pomagala pri učenju za maturo. V Argentini je imela brata duhovnika, dva ali tri brate, ki jih je šla obiskat (telefonski pogovor z Dragico Sosič, 7. 6. 2015).

VIRI:

Časopisni viri:

Jutro 7, št. 121, 29. 5. 1926.

Slovenec 54, št. 120, 29. 5. 1926.

Drugi viri:

Pismo Tineta Debeljaka Anici Kosovel, Škofja Loka, 29. 5. 1926.

Pismo Dore Pegam Anici Kosovel, Škofja Loka, 29. 5. 1926.

Pismo Dragice Sosič [Dol pri Vogljah], 15. 7. 2015.

LITERATURA:

Debeljak, Tine: *Črni Kamnitnik = Loma Negra*. Ljubljana : Družina; Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2003, 255 str.

Kosovel, Srečko: *Zbrano delo* III/1. V Ljubljani : Državna založba Slovenije, 1977, 788 str.

Kosovel, Srečko: *Zbrano delo* III/2. V Ljubljani : Državna založba Slovenije, 1977, str. 799–1321.

Vrečko, Janez : *Srečko Kosovel*. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011, 555 str. (zbirka: Monografije k Zbranim delom slovenskih pesnikov in pisateljev).